

50 jaar tegen de stroom in

Stéphanie Palsma van Voorthuizen

Het is vroeg. De mist hangt laag boven het land. In de verte beweegt iets – een ree, een gans, misschien een vos. Het dier weet niet dat het onderdeel is van beleid, van een vergunning. Wat het wel weet, is dat het moet opletten. Een schot doorbreekt deze prachtige stilte. Dit is geen incident. Het is gepland en toegestaan. De jacht is niet verdwenen.

De jacht is een systeem

In Nederland zijn nog altijd zo'n 27.000 mensen in het bezit van een jachttakte.* Tienduizenden mensen, die dieren doden. Vaak zijn het soorten, die onder Europese regelgeving bescherming genieten. En dat gebeurt niet in het geheim, maar met toestemming van de overheid. Zo is het systeem ingericht.

Vijftig jaar lang verzet Stichting De Faunabescherming zich tegen de vanzelfsprekendheid van de jacht. Een strijd, die helaas nog elke dag gevoerd moet worden. Vijftig jaar geleden was de jacht geen onderwerp van debat. Ze hoorde bij een wereldbeeld waarin de mens zichzelf zonder twijfel boven de natuur plaatste. Doden was geen morele vraag, maar een praktische handeling, gezien als voorrecht.

Omdat niet genoeg mensen hier vragen over stelden, werd op 11 december 1975 onze stichting opgericht, die een jaar later met haar werkzaamheden begon. Onder de naam Stichting Kritisch Faunabeheer – een naam die op zichzelf

al een stellingname was – werd de vraag gesteld, die de jacht het liefst onbeantwoord liet: waarom vinden we het acceptabel om dieren te doden als dat niet strikt noodzakelijk is? De jacht was traditie en tradities rechtvaardigen zichzelf. Internationaal groeide echter de dierenrechtenbeweging en ook in

Nederland begon het besef te komen, dat dieren geen objecten zijn maar levende wezens met eigen belangen. De stichting positioneerde zich in die beginjaren expliciet tegen de norm. Onze statuten spreken van twee uitgangspunten: een ethisch uitgangspunt, dat wilde dieren zoveel mogelijk met rust en onaangetast moeten worden gelaten en een wetenschappelijk uitgangspunt, dat beheer van de natuur uitsluitend op wetenschappelijk verantwoorde wijze mag plaatsvinden. Die combinatie was – en is nog steeds – een directe aanval op het gangbare jachtbeleid. Wetenschappelijk verantwoord beleid komt er vrijwel altijd op neer dat er niets beheerd hoeft te worden. De kernvraag, die de oprichters stelden, wordt heden ten dage nog steeds niet comfortabel beantwoord.

Bescherming gaat ook over de vraag of dieren ruimte krijgen om te leven

Europa: bescherming als uitgangspunt, op papier

Er is wel iets veranderd in vijftig jaar. De jacht is niet verdwenen, wel is ze gedeeltelijk de vanzelfsprekendheid kwijtgeraakt. De echte verandering kwam niet

uit Den Haag, maar uit Brussel. De Europese Unie bracht grenzen aan, en wat begrensd wordt kan worden aangevochten. Dat hoeven we niet te romantiseren. Er wordt nog steeds veel geschoten. Er worden nog steeds volop vergunningen verleend en vrijwel altijd met dezelfde rechtvaardiging: het is nodig. Op papier is Europa een voorloper in natuurbescherming. De Vogelrichtlijn uit 1979 en de Habitatricht-

* Voor bronvermeldingen, zie faunabescherming.nl/argus2026-1

lijn uit 1992 werden door de Europese Unie opgesteld om de biodiversiteit in Europa in stand te houden. Met deze richtlijnen werd bescherming geen morele wens meer maar een juridische verplichting: doden mag alleen onder strikte voorwaarden..

Niet langer zou de vraag moeten zijn: mogen we jagen? In plaats daarvan zegt de wet dat moet worden aangetoond, dat het niet anders kan. Dat klinkt technisch, het effect is echter radicaal: de bewijs-

last verschuift. De vraag is niet langer óf dieren beschermd moeten worden, maar onder welke uitzonderlijke omstandigheden ze gedood mogen worden. Dat verschil is essentieel en wordt in de praktijk nog altijd onvoldoende serieus genomen.

Een concreet voorbeeld speelde zich af in de zomer van 2025. De Faunabescherming had het ministerie gevraagd om de Veluwe aan te wijzen als beschermd leefgebied voor de wolf binnen het Natura 2000-kader maar dat verzoek werd aanvankelijk afgewezen. Staatssecretaris Rummenie (BBB) hanteerde een beleidslijn waarbij pas tien jaar na de vestiging van een nieuwe soort een besluit over bescherming zou worden genomen. We gingen in beroep en wonnen. De rechtbank in Den Haag noemde de redenering van de Staatssecretaris “tegenstrijdig en onnavolgbaar” omdat het ministerie zelf al had erkend dat de wolf

“bestendig aanwezig” was op de Veluwe. De Staatssecretaris was daarmee verplicht de Veluwe aan te wijzen als Natura 2000-gebied voor de wolf. Dat betekent dat nestplaatsen niet verstoord mogen worden en dat de jacht op prooidieren van de wolf – edelherten, zwijnen en reeën – aan banden moet worden gelegd. Dit laat zien hoe groot de neiging is om regels op te rekken zodra ze ongemakkelijk worden.

De grootste truc van de jacht: het woord ‘beheer’. Als de jachtlobby in de afgelopen decennia één strategische zet heeft gedaan, dan is het deze: zichzelf opnieuw uitvinden. Is het niet langer een ge-

Wolven op de Utrechtse heuvelrug. Omdat wolven bijdragen aan een robuuster en diverser ecosysteem is menselijk ingrijpen (jagen) onnodig en ongewenst. Foto: Ramon van Bentum

De vraag is niet of dieren beschermd moeten worden maar onder welke omstandigheden ze gedood mogen worden

respecteerde traditie? Dan maar een noodzaak ervan maken. De afgekeurde, bloeddorstige hobby is geherpositioneerd als ‘beheer’. Het argument van jagers is gekanteld naar ‘wij zijn goed voor de biodiversiteit en daarom horen natuur en beheer door jacht bij elkaar’. Dat klinkt geweldig rationeel. Wie langer kijkt, ziet uiteraard dat het hier niet gaat om neutrale wetenschap, maar om een beleidskeuze. Populaties worden ‘geteld’ (lees gemeten), geïnterpreteerd en vervolgens vertaald naar “noodzaak”. Alternatieven verdwijnen opvallend snel uit beeld. Dat wolven bijdragen aan een robuuster

en diverser ecosysteem in heel Europa haalt de noodzaak voor menselijke jagers onderuit. Er zijn dan ook verschillende voorbeelden hoe jagers en jagersverenigingen de publieke opinie over de wolf proberen te beïnvloeden. Denk aan berichten dat kinderen en honden niet meer veilig zouden zijn. Het juridische werk

van de Faunabescherming begint zaak na zaak met dezelfde neutrale vraag: waar is het bewijs dat doden de enige oplossing is? Dat die vraag nodig is, zegt alles.

Wolvenzaken

Neem de recente zaak van wolf Javier – vernoemd naar de legendarische hoogspringer Javier Sotomayor, vanwege zijn vermeende vermogen om over wolfwerende hekken te springen. De provincie Gelderland gaf een vergunning om deze wolf bij Voorthuizen af te schieten maar de Rechtbank Midden Nederland schorste die vergunning. De aanhoudende beweringen van de provincie Gelderland, dat Javier veelvuldig over

wolfwerende hekken zou zijn gesprongen en dat gedrag niet meer af zou kunnen leren, hielden bij de rechter geen stand. De rechtbank oordeelde bovendien, dat de provincie onvoldoende preventieve maatregelen had genomen om het vermeende gedrag in te perken en dat de staat van instandhouding van de wolf en zijn rol binnen de roedel onvoldoende waren onderzocht. De provincie Gelderland moest uiteindelijk terugkomen op haar eigen besluit. Een onafhankelijke commissie Rechtsbescherming adviseerde, dat het besluit niet in stand kon blijven en de provincie besloot de afschotvergunning – die inmiddels al was verlopen – niet te verlengen.

Ook bij minder zichtbare ingrepen blijkt hoe rekbaar het begrip “beheer” is. Begin 2024 wilde de provincie Gelderland een jonge wolvin op de Hoge Veluwe afschrikken met een paintballgeweer, gepresenteerd als een mild alternatief voor afschot. In mei 2024 oordeelde de voorzieningenrechter van de Rechtbank Gelderland dat de motivering voor deze omgevingsvergunning onvoldoende was en stelde daarmee De Faunabescherming in het gelijk.

Ganzenstrijd

Wolven trekken de aandacht maar de meest hardnekkige strijd speelt zich al decennialang af rondom een veel minder charismatisch dier: de gans. En juist daar zie je hoe diep het probleem zit. In oktober 2017 had de Raad van State al geoordeeld, dat de provincie Utrecht ten onrechte een ontheffing had verleend om vele tienduizenden ganzen te schieten – zonder bewijs, dat de aantallen ganzen of de

landbouwschade daardoor sterk zouden afnemen.

De provincie trok daar geen lering uit. Ze vroeg gewoon een nieuwe ontheffing aan. Ditmaal niet voor afschieten maar voor het vangen en vergassen met CO₂. Dat gebeurde in de ruitijd, het moment waarop ganzen niet kunnen vliegen en jongen te verzorgen hebben. De ontheffing, die de provincie Utrecht had gegeven om duizenden grauwe ganzen, brandganzen, Canadese ganzen en ‘boerenganzen’ te vergassen, werd door de rechter naar de prullenmand verwezen. Vergassen bleek niet eens een legaal middel onder de toenmalige Flora- en faunawet. De provincie had dat kennelijk niet gecheckt.

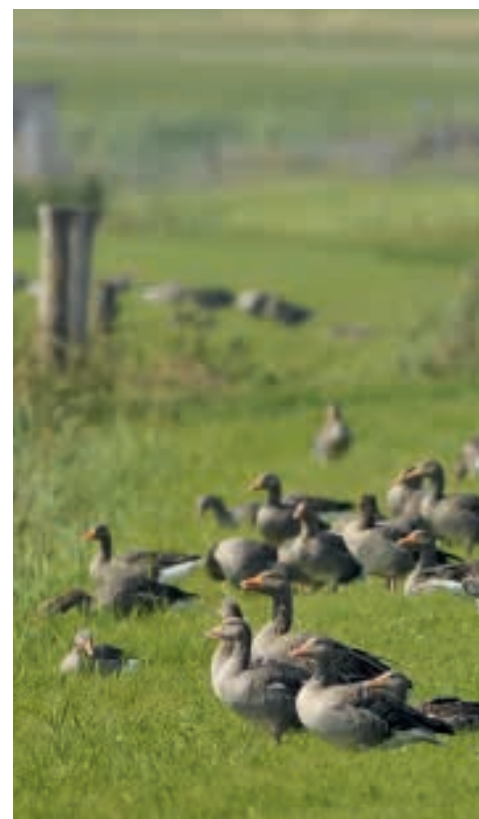
De provincie Utrecht gaf het daarna niet op. In 2018 verleende ze opnieuw toestemming voor vergassing. De Faunabescherming tekende opnieuw beroep aan, met hetzelfde argument: er is geen bewijs dat het vergassen van jaarlijks duizenden ganzen de populatie verkleint, noch dat de landbouwschade daardoor afneemt. De rechtbank in Utrecht verbood de vergassing opnieuw.

Dit zijn geen twee toevallige missers. Het is de provincie, die keer op keer dezelfde maatregel doorvoert, steeds met dezelfde onvoldoende onderbouwing, in de hoop dat er niemand naar de rechter stapt.

Overijssel deed het anders maar helaas niet beter.

De provincie verleende een vergunning voor het jaarlijks afschieten van grauwe ganzen, kolganzen en brandganzen in en rond negen Natura 2000-gebieden – waaronder De Wieden, de Weerribben en de Sallandse Heuvelrug – zonder de gevolgen van de

Zeker in de winter is de schade die ganzen aanrichten aan gewassen verwaarloosbaar klein. Foto: Elles Ellenbroek

jacht op de beschermde natuurwaarden van die gebieden naar behoren te toetsen. De rechtbank stelde vast, dat er onvoldoende zekerheid was, dat het afschot de natuurlijke kenmerken van de gebieden niet zou aantasten. Zo was bijvoorbeeld niet duidelijk of kraanvogels verstoord zouden worden door de jagers. De vergunning werd vernietigd.

Overijssel had in 2015 al een vergelijkbare jachtvergunning door de rechter zien sneuvelen. Desondanks bleef de provincie dezelfde weg bewandelen. Onze reactie destijds liet weinig aan duidelijkheid over: Overijssel blijkt hardleers. We voeren al decennia strijd tegen het afschot van inheemse ganzen, die in de winterperiode nauwelijks schade aan gewassen aanrichten. De ganzenstrijd illustreert iets wat in de wolvendiscussie vaak over het hoofd wordt gezien: de meeste juridische procedures gaan niet over grote, mediagenieke conflicten. Ze gaan over vergunningen, die jaar na jaar worden verlengd, over effectenonderzoeken, die niet deugen, over provincies, die de wet niet naleven totdat iemand hen daartoe dwingt. Dat werk is onzichtbaar. Maar het is wel onmisbaar.

Oud-Reemst

Bescherming is geen symbolisch begrip. Het heeft juridische consequenties, die in de rechtszaal zichtbaar worden. Echter, wat zich in de rechtszaal afspeelt, blijft vaak buiten het publieke zicht. Voor de camera's en in de pers horen en zien we grote woorden. In de rechtbank wordt pas zichtbaar hoe fragiel veel

Wilde dieren zijn geen “beheerobjecten” maar onderdeel van de natuur

jachtbeleid is. Vrijstellingen, die onvoldoende onderbouwd zijn. Besluiten, waarin alternatieven nauwelijks serieus zijn onderzocht. Beleid, dat botst met Europese verplichtingen. Het zijn geen uitzonderingen. Zo werkt het systeem. Totdat iemand het toetst.

Zelfs ogenschijnlijk technische kwesties blijken dan principiële gevechten. Neem het ecoduct Oud-Reemst, een natuurbrug op de Veluwe, die de Hoge Veluwe verbindt met het Planken Wambuis. Het ecoduct werd in

2013 geopend om de Veluwe te ontsnipperen. In 2019 sloot baron Seger van Voorst tot Voorst (ofwel baron Dubbelloops), de beheerder van Nationaal Park De Hoge Veluwe, de doorgangen af met een hekwerk, met alle gevolgen van dien. Edelheren en zwijnen konden niet meer

hun natuurlijk trekgedrag ontplooien en jonge wolven werden op het ecoduct geblokkeerd, terwijl ouderdieren erover sprongen. Het probleem werd in het najaar van 2024 pijnlijk zichtbaar toen vier jonge wolven werden doodgereden nabij het afgesloten ecoduct.

De Faunabescherming en Animal Rights stapten naar de provincie, die het hek al jarenlang had gedomd en dus – niet verrassend – het handhavingsverzoek aanvankelijk afwees. Er waren een bezwaarprocedure en een hoorzitting van de onafhankelijke commissie Rechtsbescherming nodig om de provincie opnieuw een beslissing te laten nemen. Dit keer met als oordeel dat de afwijzing van het handhavingsverzoek op onjuiste wettelijke basis was gestoeld en onvoldoende ecologisch was onderbouwd. Uiteindelijk verlaagde Park Hoge Veluwe het hekwerk en maakte openingen, waardoor het ecoduct weer toegankelijk werd voor wolven, wilde zwijnen, grote hoefdieren en marterachtigen. Bescherming gaat niet alleen over het voorkomen van afschot. Het gaat ook over de vraag of dieren überhaupt de ruimte krijgen om te leven.

De publieke opinie loopt voor op het beleid

Terwijl in rechtszalen de onderbouwing wordt afgedwongen, verschuift daarbuiten iets anders: het morele kompas. Onderzoeken uit 2021 (I&O Research in opdracht van de Partij voor de Dieren) en 2024 (Motivation in opdracht van de Rijksoverheid) laten consistent zien, dat er meer tegenstanders dan voorstanders zijn ten aanzien van jagen. In Nederland ervaren velen van ons jacht niet langer als vanzelfsprekend. En terecht. Wilde dieren zijn geen “beheerobjecten” maar onderdeel van de natuur waar we onlosmakelijk mee

Bijna alle vergunningen om grauwe ganzen te schieten of te vergassen worden blindelings door de provincies verstrekt, vaak in de hoop dat niemand het door heeft. Foto: Harm Niesen.

verbonden zijn. Dat leidt tot ongemak – en soms tot conflict. De terugkeer van de wolf maakt dat zichtbaar. De wolf zet de vraag op scherp: hoeveel ruimte gunnen we natuur, die we niet onder controle hebben? Bestuurders, die graag plaats maken voor een nieuw distributiecentrum maar passen en meten als het om de natuur gaat, willen eigenlijk een tuin in plaats van een ecosysteem – en dan wel eentje met kunstgras. We kunnen echter niet blijven polderen met de wetten van de ecologie.

In dat debat blijkt iets opvallends. De reflex om naar het geweer te grijpen is nog steeds sterk. Gedeputeerde Harold Zoet (BBB) van de provincie Gelderland zei eind 2025 in de Gelderlander dat “het tijd is om het geweer op te pakken en de wolven te gaan schieten”. In de rechtszaal werd zijn retoriek echter niet geaccepteerd. Diezelfde provincie moest enkele maanden later erkennen, dat haar afschotvergunning juridisch niet houdbaar was. Je kunt de natuur wel de oorlog verklaren maar in de rechtszaal wint de ecologie het gelukkig nog van het populisme. In de bestuurlijke praktijk blijft afschot vaak de eerste oplossing. Het is niet de beste, wel de meest bekende. Het is snel, zichtbaar en past binnen bestaande structuren. Dat maakt het echter nog niet gerechtvaardigd. De spanning van deze tijd zit precies tussen wat juridisch en maatschappelijk minder vanzelfsprekend is en wat bestuurlijk nog steeds als routine wordt behandeld. Het wolvendossier illustreert dat de uitkomst van juridische procedures ook niet altijd voorspelbaar is. In mei 2025 oordeelde de Rechtbank Gelderland dat wolf Hubertus op de Hoge Veluwe, die schijnbaar een hardlooper had gebeten, wél mocht worden afgeschoten. Verschillende natuurbeschermingsorganisaties, waaronder De Faunabescherming, betoogden dat de incidenten niet erg genoeg waren om afschot te rechtvaardigen en dat de wolf wellicht op een andere manier begeleid of verjaagd had kunnen worden. Het doden van een dier is een te gemakkelijke, antropocentrische (mensgerichte) oplossing voor complexe vragen over het samenleven met wilde dieren. Bij het schrijven van dit artikel in april 2026, zijn er sinds 12 maanden geen incidenten geweest waar Hubertus bij betrokken

was. Als het aan de provincie Gelderland ligt, blijft het doodvonnis echter stug gehandhaafd.

Wat vijftig jaar Faunabescherming heeft veranderd

Het is verleidelijk om terug te kijken in termen van winst en verlies. Welke zaken zijn gewonnen, welke niet. Dat doet alleen geen recht aan wat er werkelijk is veranderd.

De grootste verschuiving is dat de jager zich moet verantwoorden. Juridisch en moreel. Tot grote ergernis van bijvoorbeeld baron Dubbelloops, die in de rechtszaak in Arnhem over wolf Hubertus, voor de rechter zijn frustratie uitte over hoe hij altijd door De Faunabescherming dwars gezeten werd in zijn plannen voor het Park de Hoge Veluwe. Tot zo'n 200 jaar geleden

hoefde de adel aan het volk nauwelijks verantwoording af te leggen.

De vergane glorie van de landadel en daarbij horende fundamentele verschuiving in machtsverhoudingen is voor sommige mensen blijkbaar moeilijk te verkroppen.

Onze stichting begon haar werk in 1976 en werkt geheel zonder overheids subsidies en is volledig afhankelijk van donaties. Dat wij vijftig jaar stand hebben gehouden – en in die periode substantiële juridische en maatschappelijke verschuivingen hebben afgedwongen – is niet vanzelfsprekend. Vrijwel in alle zaken die we voeren, blijkt dat besluiten niet standhouden wanneer ze juridisch worden getoetst. Afschotvergunningen worden geschorst omdat onderbouwingen onvoldoende blijken. Op onze website faunabescherming.nl/rechtszaken, staat een eindeloos lange lijst met zaken, die we voeren tegen de provincies. Het lijkt wel of de ambtenaren, die de

De jager moet zich nu verantwoorden, juridisch en moreel

Het ecoduct Oud Reemst, ooit bedoeld om Planken Wambuis met de Hoge Veluwe te verbinden, werd in 2019 eenzijdig door de directie van de Hoge Veluwe gesloten. Foto: Gerard Ellenbroek.

vergunningen afgeven, de wet niet kennen of – erger nog – zelf jager zijn en hopen, dat De Faunabescherming er óf niet achter de vergunning komt óf ooit ophoudt met procederen.

Als de afgelopen vijftig jaar iets hebben laten zien, is het dat verandering zelden begint bij consensus. Ze begint bij tegenspraak, bij het weigeren om iets vanzelfsprekend te vinden.

De Faunabescherming speelt die rol al vijftig jaar. Niet altijd populair, niet altijd succesvol op de korte termijn – wel consequent. Die lange adem, ook van onze donateurs, blijft nodig.

Want zolang doden nog te makkelijk als oplossing wordt gepresenteerd, is de vraag niet of de strijd doorgaat, maar of we bereid zijn hem met z'n allen te blijven voeren.

En toen draaide Europa zelf de klok terug

Vijftig jaar lang maakte Europa best wat stappen vooruit op juridische gebied en dat was krachtig. Met de Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992 legde ze de bewijslast waar die thuishoort: niet bij de beschermers maar bij degenen die wilden doden. Dat fundament leek stabiel. Tot het dat niet meer was.

Op 7 maart 2025 werd de beschermingsstatus van de wolf in de Europese Unie officieel afgezwakt: van “strikt beschermd” naar “beschermd”. Een technische

aanpassing, zo klonk het in Brussel. Wie weet hoe zorgvuldig die woorden oorspronkelijk gekozen waren, begrijpt dat dit geen technische aanpassing was maar een politieke terugtocht. En de weg erheen was veelzeggend.

Over de bescherming van wilde diersoorten kan de Europese Unie niet zelfstandig beslissen. Die kwestie wordt geregeld door het Verdrag van Bern, het internationale verdrag dat sinds 1979 de instandhouding van dier- en plantensoorten regelt. Om de bescherming te verlagen, moest Europa dus eerst dat verdrag laten aanpassen, een omweg, die illustreert hoe stevig de bescherming oorspronkelijk verankerd lag. En toch lukte het. Twee jaar eerder had de EU nog tégen een gelijksoortig voorstel gestemd – ingediend door Zwitserland – omdat er onvoldoende wetenschappelijke data waren om een verlaging te rechtvaardigen. Die data zijn er sindsdien niet bijgekomen. Wat er wél bijkwam, was politieke druk. Van boeren, van nationale regeringen, van partijen, die de wolf al jaren gebruiken als symbool voor alles wat er mis

zou zijn met “Brussel”, dat ons vertelt wat we moeten doen. Er werden geen doekjes om gewonden dat dit een politieke beslissing was en geen wetenschappelijke. In Nederland speelde de BBB een actieve rol bij die druk. Nederlandse Europarlementariërs van de BoerBurgerBeweging en staatssecretaris Jean Rummenie van dezelfde partij, gingen zich uitdrukkelijk inzetten voor het verlagen van de Europese beschermingsstatus van de wolf. Dezelfde staatssecretaris, die door de rechtbank in Den Haag moest worden gedwongen om de Veluwe als beschermd leefgebied voor de wolf aan te wijzen, werkte intussen in Brussel aan de instrumenten om die bescherming structureel te ondermijnen. Dit maakt de afzwakking zo verontwaardigend. De logica, dat de bescherming vaststaat en dat uitzonderingen moeten worden bewezen vormde vijftig jaar lang de basis van juridisch succes voor organisaties als De Faunabescherming. Nu wordt die logica van bovenaf losgeweekt door het fundament beetje bij beetje af te zwakken.

De ironie is bijna dramatisch van opzet. Het jubileum van vijftig jaar Faunabescherming valt samen met het moment, waarop het Europese beschermingsniveau voor het eerst in decennia structureel wordt ver-

laagd. Terwijl in Nederlandse rechtszalen nog steeds wordt gevochten om de bescherming die de richtlijnen bieden, af te dwingen, worden die richtlijnen elders stap voor stap herzien.

Daarom betekent niet dat de strijd verloren is. Een organisatie als de onze, die vijftig jaar lang heeft bewezen dat bestuurders tot juridische verantwoording roepen werkt, zal dat blijven doen. Het betekent wel dat de volgende vijftig jaar een andere strijd vraagt dan de vorige. Vroeger ging het werk over wetten mogelijk maken en afdwingen wat in Europa was besloten. Vanaf nu is het ook bewaken van wat Europa dreigt terug te draaien.

Wat er op het spel staat

Ergens, op een vroege ochtend, staat opnieuw een dier in het veld. Het weet niets van beleid. Niets van richtlijnen. Niets van uitzonderingen. Wat het wel weet, is dat het moet overleven. De vraag is niet of wij regels hebben. Die hebben we. De vraag is of we bereid zijn ze serieus te nemen.

En als dat niet zo is, dan blijft er maar één ding over: dat wij dat blijven afdwingen. Zoals we dat al vijftig jaar doen.

Dat De Faunabescherming vijftig jaar stand heeft gehouden is niet vanzelfsprekend
